

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

STRATEŠKE SMJERNICE RAZVOJA MMSP

2017 – 2021

REZIME

Decembar 2017. godine

UVOD

Aktuelni procesi društveno - ekonomske globalizacije pretpostavljaju postojanje održivog i kontinuiranog koncepta unaprjeđenja poslovanja sektora MMSP¹. Unaprjeđenje poslovanja sektora MMSP, kao i ukupne nacionalne ekonomije i povećanje broja zaposlenih u dobrom dijelu zavisi od kvalitetno osmišljenih mehanizama podrške i unaprjeđenja ključnih faktora koji determinišu efikasnost ukupnog sistema.

Ovaj dokument pruža pregled realizacije i ostvarenih efekata Strategije razvoja MSP 2011 - 2015. i ima za cilj da izrađivaču naredne Strategije razvoja MSP ponudi strateške smjernice pravaca unaprjeđenja razvoja MMSP, koji će dati dodatan impuls dinamičnom i održivom društveno – ekonomskom razvoju u procesu EU integracija.

Smjernice iznesene ovim dokumentom su zasnovane na detaljnim analizama stanja ekonomije i segmenta MMSP u CG i usklađeni su sa relevantnim Nacionalnim i EU dokumentima: Program ekonomskih reformi 2017 – 2019. godine, Pravci razvoja Crne Gore 2015 – 2018. godine, Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine, Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020, Small Business Act-SBA, itd.

1 Analiza prethodnog stanja – Strategija za razvoj MSP 2011 – 2015

1.1 Strateški cilj 1 - Poboljšanje poslovnog okruženja

Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta je kontinuirani zadatak države, koji je u proteklom periodu bio usmjeren na smanjenje regulatornog rizika, stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja kao i procjenu uticaja regulative – RIA. Pored brojnih aktivnosti za unaprjeđenje poslovnog ambijenta na nacionalnom nivou, važan segment ukupne slike o uslovima za realizaciju poslovnih ideja, uključivalo je poboljšanje uslova za poslovanje na lokalnom nivou i ostalih vidova njihovog reformisanja.

1.2 Strateški cilj 2 - Jačanje finansijske podrške

Da bi se unaprijedila efikasnost poslovanja i razvoj MSP, omogućilo otvaranje novih preduzeća, doprinijelo novom zapošljavanju, ulaganjima u manje razvijena područja, u prethodnom periodu je malim i srednjim preduzećima i početnicima u biznisu obezbijedena finansijska podrška kroz ponudu različitih finansijskih instrumenata.

U okviru strateškog cilja jačanje finansijske podrške, sprovedene su aktivnosti: poboljšanje pristupnosti i dostupnosti kreditima i jačanje kapaciteta MSP za upravljanje finansijama, uspostavljanje sistema izdavanja kreditnih garancija, poboljšanje dostupnosti grantovima, olakšavanje pristupa kreditima kreiranjem podsticajnog regulatornog okvira kao i podsticanje korišćenja raspoloživih CIP/EIP finansijskih instrumenata.

1.3 Strateški cilj 3 - Jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva

U Crnoj Gori su u prethodnom periodu realizovani brojni programi usmjereni koji su uključivali čitav set različitih aktivnosti koje su imale za cilj jačanje institucionalne mreže podrške razvoja MSP, uvođenje preduzetništva kao ključne kompetencije, sticanje potrebnih znanja i vještina kroz organizaciju obuka i treninga, unaprjeđenje inovativnosti, podsticanje razvoja ženskog preduzetništva, unaprjeđenje izvoznih potencijala i pružanje podrške internacionalizaciji MSP, razvoj statističkog praćenja i istraživanja MSP, promociju preduzetništva i MSP, podizanje svijesti o ulozi i značaju primjene društvene odgovornosti u poslovanju.

¹ mikro, mala i srednja preduzeća, definisana Zakonom o računovodstvu Crne Gore, od 30. jula 2016 godine ("Službeni list Crne Gore", br. 052/16 od 09.08.2016)

1.4 Strateški cilj 4 - Podrška početnicima u biznisu – start up

Početnici u biznisu imaju značajnu ulogu u ekonomskom rastu zemlje, jer stvaraju više radnih mjesta što znači više zaposlenosti, a više zapošljavanja podrazumijeva poboljšanu ekonomiju. Takođe doprinose ekonomskoj dinamici podsticanjem inovacija i konkurentnosti.

Aktivnosti na unaprjeđenju podrške početnicima u biznisu u posmatranom periodu su se zasnivale na jačanju institucionalne infrastrukture za osnivanje biznisa, unaprjeđenju kvaliteta i dostupnosti finansijske podrške, nefinansijskoj podršci koja je uključivala različite vrste savjetodavnih usluga i treninga, promotivnih aktivnosti kao i obukama i edukacijom u Virtuelnim preduzećima.

2 Efekti politike razvoja MSP

U posmatranom periodu ostvareni su sljedeći efekti implementacije mjera podrške MSP sektoru, od kojih su najznačajniji: omogućen je sveobuhvatan pregled i uspostavljena procedura objedinjene registracije preduzeća, ubrzane su procedure izdavanja građevinske dozvole, postupanje katastarskih organa, zapošljavanja stranaca, olakšan je postupak dobijanja licenci kroz pružanje informacija o administrativnim koracima za dobijanje licenci, putem e-registra licenci, unaprijeđena je dostupnost i pristupačnost raspoloživih sredstava za finansiranje poslovanja MSP kroz široku ponudu kreditnih linija i smanjenje kamatnih stopa, razvijena je finansijska podrška specifičnim ciljanim grupama u okviru MSP (mladi u biznisu, žene, visokoškolci, postojeća MSP, poljoprivredni proizvođači), omogućeno je uključivanje crnogorskih finansijskih institucija u realizaciju CIP/EIP, COSME, WB EDIF programa i razvoj saradnje sa institucijama iz EU (prije svega EIB i EIF) na promociji i implementaciji novih finansijskih instrumenata, uvođenje preduzetništva kao ključne kompetencije na svim nivoima obrazovanja i stvaranje uslova za nastavak cjeloživotnog preduzetničkog učenja na sistemski način, unaprijeđena je informisanost za nastup na tržištima regiona i EU, o programima za inovacije, poboljšana je institucionalna infrastruktura za unaprjeđenje inovacija, sticanje stručnih kvalifikacija, ekonomsko osnaživanje žena, jačanje svijesti o društvenoj odgovornosti, praćenje preporuka SBA, uspostavljanje biznis zona, izradi strateških planova opština, udruživanju u klastere, osnivanju inkubatora kao važnih instrumenata podrške početnicima u biznisu kroz pružene usluge i realizovane aktivnosti, otvaranje novih preduzeća i unaprjeđenje poslovanja postojećih preduzeća i početnika u biznisu putem finansijske podrške što je uticalo na smanjenje nezaposlenosti, organizovanje radionica za sticanje potrebnih znanja i vještina za započinjanje sopstvenog biznisa.

3 Postojeće stanje MMSP u Crnoj Gori

Crna Gora, sa malom i tržišno orijentisanom ekonomijom, ostvarila je značajan napredak mjereno povećanjem nacionalnog dohotka i životnog standarda stanovništva. Dinamičan rast i razvoj ekonomije potvrđuju visoke stope realnog rasta koje su u pojedinim godinama dostizale dvocifrene iznose. Bruto domaći proizvod (BDP) u 2016. godini bio je veći 21,1 % u poređenju sa vrijednošću ovog parametra 2011. godine. Stopa rasta zabilježena je i u slučaju BDP po glavi stanovnika (22,3 %), koji je danas najveći među državama Zapadnog Balkana. Promjene u strukturi BDP-a pokazuju da se ekonomija Crne Gore tokom prethodnih godina ubrzano pomjerala od tradicionalnih industrijskih ka uslužnim sektorima.

Prema podacima Poreske uprave Broj MMSP u 2017. godini, je iznosio 25.991, što predstavlja povećanje od 39,6% u odnosu na 2011. godinu, kada je broj MMSP iznosio 18.632.

Tabela: Broj MMSP u Crnoj Gori 2011-2017. godine

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mikro	16.436	17.775	19.284	20.911	22.129	23.070	23.523
Mala	1.825	1.751	1.911	1.897	1.983	2.012	2.062
Srednja	310	303	330	330	343	358	341
Velika	61	64	58	56	59	65	65
Ukupno	18.632	19.374	21.583	23.194	24.514	25.505	25.991
Preduzetnici	9.602	9.519	9.580	9.652	9.579	9.521	9.391

Izvor: Poreska uprava

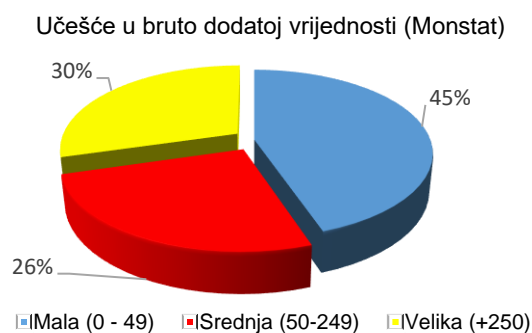
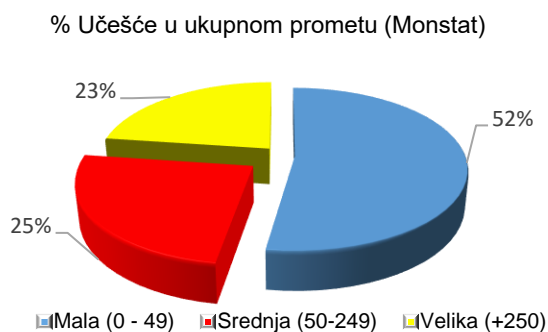
U 2011. godini broj zaposlenih u sektoru MMSP je iznosio 140.816, dok je u 2017. godini broj zaposlenih porastao na 164.759. U istom periodu zabilježen je rast broja zaposlenih za 17%, koji nije pratio dinamiku rasta broja MMSP.

Tabela: Broj zaposlenih u Crnoj Gori 2011-2017. godine

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mikro	40.882	42.797	45.494	47.447	49.132	50.600	50.946
Mala	34.737	33.161	35.666	35.515	36.689	37.364	38.794
Srednja	30.736	30.504	34.042	33.138	33.823	35.565	34.912
Velika	34.461	33.949	34.880	35.638	37.228	40.865	40.107
Ukupno	140.816	140.411	150.082	151.738	156.872	164.394	164.759
Preduzetnici	6.291	5.607	6.156	5.630	5.572	5.373	5.572

Izvor: Poreska uprava

U sledećim dijagramima prikazani su podaci o učešću MMSP u ukupnom prometu (77,2%), kao i u bruto dodatoj vrijednosti (70,5%) za 2016. godinu.

4 Ostvarivanje politike MSP

Uspješna realizacija Strategije 2011-15 je trebalo da doprinese ostvarivanju sledećih rezultata:

1. Povećanja broja MSP za 25%
2. Povećanje broja zaposlenih u MSP za 17%
3. Povećanje učešća MSP u ukupnom izvozu na 35%
4. Dostizanje učešća MSP u GDP, ukupnim investicijama, prometu, profitu i bruto dodatoj vrijednosti na nivo od 50%.

U skladu sa ciljevima Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća 2011 - 2015. godine, postignut je sledeći napredak:

Tabela br. 7: Ostvarenje ciljeva Strategije razvoja MSP 2011-2015. godine

Cilj	Projekcija	Ostvarenje	
		2015	2016
Povećanje broja novih MSP	Povećanje od 25%	31.6%	39.6% ²
Povećanje zaposlenosti u MSP	Povećanje za 17%	12,5%	17.2%
Povećanje učešća MSP u izvozu	Povećanje na 35%	76.1%	75.2%
Povećanje učešća MSP u BDP ³	Povećanje na 50%		
Povećanje učešća MSP u ukupnim investicijama	Povećanje na 50%	69.7%	56.7%
Povećanje učešća MSP u prometu	Povećanje na 50%	78%	77.2%
Povećanje učešća MSP u bruto dodatoj vrijednosti	Povećanje na 50%	69%	70.5%

5 Institucionalni okvir za razvoj MMSP

Politika koja je usmjerena na podršku razvoju ekonomije i preduzetništva i razvoja malih i srednjih preduzeća, jedan je od glavnih prioriteta Ministarstva ekonomije. Ministarstvo sprovodi 8 programa podrške razvoju biznisa, od koji se njih 6 odnose na finansijsku, a 2 na tehničku podršku razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. U novembru 2017. godine usvojena je informacija o reorganizaciji Ministarstva ekonomije sa planom osnivanja jedinstvenog one stop shop za mala i srednja preduzeća i preduzetnike koji će omogućiti privrednim subjektima da na jednom mjestu dobiju informacije i inpute o svim programima podsticanja razvoja biznisa, mogućnostima za unaprjeđenje poslovanja i uvezivanje sa drugim resornim institucijama na državnom i lokalnom nivou. U okviru navedene strukture planirano je kreiranje i implementacija politika, strategija i programa podrške MSP. Osim Ministarstva ekonomije, za pružanje specifične podrške MSP u pojedinim segmentima kao što je unaprjeđenje poslovnog ambijenta, finansijske podrške, savjetodavnih usluga, unaprjeđenje inovativnosti, internacionalizacije, itd., zadužena su nadležna ministarstva u Vladi Crne Gore i javne institucije u njenoj nadležnosti. Podršku razvoju MSP sektoru i zastupanju njihovih interesa obezbjeđuju udruženja privrednika i poslovne asocijacije, univerziteti, međunarodne organizacije, dok na lokalnom nivou podršku pružaju regionalni/lokalni biznis centri, biznis inkubatori, impulsivno preduzetnički centar i lokalni sekretarijati za preduzetništvo.

6 Strateške smjernice razvoja MMSP

Strateške smjernice razvoja MMSP sektora u narednom periodu definišu mjere unaprjeđenja poslovanja sektora u sljedećim segmentima:

- Unaprjeđenje poslovnog okruženja
- Unaprjeđenje preduzetničke infrastrukture i jačanje preduzetničkih znanja i vještina
- Unaprjeđenje mehanizama finansijske podrške MMSP
- Unaprjeđenje konkurentnosti MMSP

6.1 Unaprjeđenje poslovnog okruženja

² Podaci o broju novih MSP i povećanju zaposlenih se analiziraju za period 2011-X 2017.godine

³ Podaci o učešću MSP u BDP-u i profitu nijesu dostupni

Podsticajno poslovno okruženje za razvoj MMSP uz smanjenje barijera za poslovanje, cilj je reformskog procesa u Crnoj Gori, koji dovodi do jačanja konkurentnosti privrede i povećanja izvoza, uz kontinuiranu podršku MMSP za izlazak na nova tržišta.

U vezi sa navedenim, strateškim smjernicama za unaprjeđene poslovnog okruženja se predlaže:

- Unaprjeđene regulatornog okvira za poslovanje MMSP i primjena RIA
- Unaprjeđene poslovnog okruženja za poslovanje MMSP i efikasnosti administrativnih procedura
- Unaprjeđene dijaloga javnog i privatnog sektora.

6.2 Unaprjeđenje preduzetničke infrastrukture i jačanje preduzetničkih znanja i vještina

Jačanje institucionalne infrastrukture od posebne je važnosti za preduzetnike i MMSP na lokalnom nivou kako bi se pružanjem usluga informisanja, savjetima, mentoringom, doprinijelo otvaranju novih preduzeća i adekvatnije iskoristili raspoloživi programi finansijske i nefinansijske podrške.

Ujedno, unaprjeđenje promocije preduzetništva u narednom periodu je od ključnog značaja zbog doprinosa razvoju svijesti o preduzetništvu kao načinu razmišljanja i time osnivanju novih preduzeća, samozapošljavanju i zapošljavanju posebno mladih i žena, ali i usklađivanju preduzetničkih znanja i kompetencija sa potrebama tržišta rada.

U vezi sa navedenim, strateškim smjernicama za unaprjeđenje preduzetničke infrastrukture i jačanja preduzetničkih znanja i vještina se predlaže:

- unaprjeđenje podrške za osnivanje novih preduzeća preduzeća za mlade, žene (informativna, savjetodavna, obuke, finansijska podrška)
- unaprjeđenje institucija podrške za razvoj preduzetništva (preduzetnička infrastruktura-inkubatori, biznis centri, impulsno-preduzetnički centri, tehnološki parkovi, akceleratori)
- unaprjeđenje preduzetničkog učenja na svim nivoima obrazovanja
- unaprjeđenje veza sistema obrazovanja i privrede.

6.3 Unaprjeđenje mehanizama finansijske podrške MMSP

Raspoloživost finansijskih instrumenata za MMSP u cilju osnivanja preduzeća i jačanja konkurentnosti MMSP preduzeća koja već posluju, na nivou je koji ostavlja prostor za dalje unaprjeđenje mehanizma podrške u skladu sa potrebama samih preduzeća. Unaprjeđenjem finansijske ponude doprinijeće se povećanju broja MMSP i otvaranju novih radnih mjesta, doprinosu BDP-u i dostizanju uravnoteženijeg regionalnog razvoja.

U vezi sa navedenim, strateškim smjernicama za unaprjeđenje mehanizama finansijske podrške MMSP se predlaže:

- unaprjeđenje ponude i mogućnosti korišćenja kreditnih plasmana (IRFCG, ZZZCG, banke, MFI, itd.)
- unaprjeđenje ponude i mogućnosti korišćenja faktoring aranžmana

- razvoj novih/unaprjeđene postojećih finansijskih instrumenata (kreditnih garancija, mikrokredita, venture/ equity kapitala, poslovnih anđela, itd.)
- unaprjeđenje ponude i mogućnosti korišćenja grantova
- unaprjeđenje korišćenja finansijskih instrumenata u okviru EU programa (COSME, HORIZON, IPA, FP9, WB EDIF, itd)
- unaprjeđenje kapaciteta MMSP za pristup i upravljanje finansijskim sredstavima (finansijska pismenost i investiciona spremnost).

6.4 Unaprjeđenje konkurentnosti MMSP

Uspješan razvoj konkurentnog sektora MMSP je osnov za stvaranje održivog ekonomskog rasta i zapošljavanja. Unaprjeđenje konkurentnosti u značajnoj mjeri zavisi i od nivoa inovativnih aktivnosti, internacionalizacije poslovanja MMSP, razvoja ženskog preduzetništva, razvoja zelene ekonomije, usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda, itd.

U vezi sa navedenim, strateškim smjernicama za unaprjeđenje konkurentnosti MMSP se predlaže:

- unaprjeđenje podrške inovativnosti MMSP, jačanje internacionalizacije i izvoza
- podrška usvajanju i veće primjene IT u MMSP
- unaprjeđenje instrumenata podrške ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih
- razvoj zelene ekonomija
- unaprjeđenje povezivanja i uključivanja u međunarodne lance vrijednosti
- unaprjeđenje statističkog praćenja MMSP sektora
- unaprjeđenje podrške MMSP za implementaciju i sertifikaciju zasnovanu na sistemu kvaliteta.